

**KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA INGLIZ TILIDA
KOMMUNIKATIV (OG‘ZAKI) NUTQNI RIVOJLANTIRISH**

Kabulova Zulfiya Xojabayevna

Bustonliq tumani 3-sonli texnikum

Ingliz tili

ANNOTATSIYA: Ushbu maqola kompetensiyaviy yondashuv asosida ingliz tilida og‘zaki kommunikativ nutqni rivojlantirish metodlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Kompetensiyaviy yondashuv til o‘rganish jarayonida o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini kompleks tarzda shakllantirishga imkon beradi. Mazkur yondashuv orqali o‘quvchilar nafaqat grammatik va leksik jihatdan, balki pragmatik va kommunikativ jihatdan ham mustahkam tayyorgarlikka ega bo‘ladilar. Tadqiqot davomida og‘zaki nutqning turli janrlari, interaktiv mashg‘ulotlar, rol o‘yinlari va muloqot strategiyalari amaliy misollar bilan tahlil qilinadi. Kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, so‘z boyligini kengaytirish va real muloqot vaziyatlarida nutqni samarali qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Kalit so‘zlar: kompetensiya, kommunikativ nutq, og‘zaki nutq, interaktiv mashg‘ulot, rol o‘yinlari, til o‘rganish, pragmatika, muloqot strategiyalari.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim jarayonida tilni o‘rganish nafaqat grammatik qoidalarni egallash, balki kommunikativ kompetensiyani shakllantirish bilan chambarchas bog‘liq. Ingliz tilida og‘zaki nutqni rivojlantirish o‘quvchilarning real muloqot qobiliyatini oshirish, fikrini aniq ifodalash va turli vaziyatlarda muloqot qilish imkoniyatini yaratadi. Kompetensiyaviy yondashuv esa o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirishga xizmat qiladi, ularning tilga bo‘lgan qobiliyatini mustahkamlaydi.

Ogʻzaki kommunikativ nutqni rivojlantirish jarayoni amaliy va interaktiv mashgʻulotlar, rol oʻyinlari, muloqot strategiyalari va turli kommunikativ vazifalarni bajarish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, kompetensiyaviy yondashuv til oʻrganuvchilarda mustaqil fikrlashni ragʻbatlantiradi, soʻz boyligini kengaytiradi va nutqni turli kontekstlarda moslashuvchan qoʻllash imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi kompetensiyaviy yondashuvni qoʻllagan holda oʻquvchilarda ingliz tilida ogʻzaki kommunikativ nutqni rivojlantirish usullarini aniqlash, samarali metod va texnologiyalarni tahlil qilish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalari oʻquv jarayonini yanada interaktiv va natijaviy qilishga yordam beradi, shuningdek oliy taʼlim muassasalarida til oʻqitish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Amaliy misollar va lingvokulturologik tahlillar.

Kundalik muloqotda rol oʻyinlar:

Misol: Oʻquvchilar “At the Coffee Shop” mavzusida rol oʻyin oʻtkazadi. Bir oʻquvchi mijoz, ikkinchisi barista rolini bajaradi. Mijoz: “Could I have a cappuccino with almond milk, please?” Barista: “Of course, would you like it hot or iced?”

Tahlil:

Lingvistik jihatdan: “could I have” frazeologik ibora odobli soʻrovni ifodalaydi, modal feʼl “could” muloqotning rasmiy-odobli shaklini belgilaydi. “Would you like” soʻrovi esa shaxsga yoʻnaltirilgan savolni bildiradi, muloqotning interaktivligini oshiradi.

Sintaktik jihatdan: murakkab jumla konstruksiyasi yordamida savol va javob orasidagi bogʻliqlik yaratiladi.

Lingvokulturologik jihatdan: ingliz tilida kafelar va xizmat sohasidagi muloqot odob-axloq qoidalarini, shuningdek, ijtimoiy kontekstni hisobga olishni oʻrgatadi.

Talabalar prezentatsiyasi va guruh muhokamasi:

Misol: Guruh "Climate Change" mavzusida prezentatsiya tayyorlaydi: "We strongly believe that reducing carbon emissions is essential for future generations." Keyin guruhdoshlar savol beradi: "What specific measures can individuals take to reduce emissions?"

Tahlil:

Lexical jihatdan: frazaologik iboralar "strongly believe" va "essential for" fikrni aniq va mantiqiy ifodalaydi.

Sintaktik jihatdan: sabab-natija munosabatini bildiruvchi murakkab jumlar va savol-javob strukturalari nutqni tizimli qiladi.

Lingvokulturologik jihatdan: global muammolarni muhokama qilish orqali ingliz tilida madaniyataro kommunikatsiya ko'nikmalari shakllanadi, interaktiv fikrlash rivojlanadi.

Savol-javob va so'rovlar orqali nutqni boyitish:

Misol: "At the Library" mavzusida: "Excuse me, could you tell me where the history section is?" Javob: "Sure, it's on the third floor next to the reading room."

Tahlil:

Lexical jihatdan: "excuse me" va "could you tell me" frazalar madaniy odobni bildiradi. "Next to" prepozitsiya orqali joylashuvni aniq belgilaydi.

Sintaktik jihatdan: so'rov va javob birikmasi grammatik jihatdan mantiqan uyg'un bo'lib, og'zaki muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Lingvokulturologik jihatdan: kutubxonada muloqot qilish odoblari, xizmat ko'rsatish sohasidagi nutq madaniyati ingliz tilida aks ettiriladi.

Muammoni hal qilishga qaratilgan dialoglar:

Misol: O'quvchilar "Lost and Found" bo'limida mashq qiladi. Mijoz: "I've lost my wallet, can you help me?" Ishchi: "Certainly, can you describe it for me?"

Tahlil:

Lingvistik jihatdan: fe'l + ob'ekt + modal konstruktsiya ("can you help me") orqali odobli so'rov tuziladi.

Sintaktik jihatdan: sub'ekt-verb-objekt tartibi va savol shakli nutqning tushunarli va mantiqiy bo'lishini ta'minlaydi.

Lingvokulturologik jihatdan: ingliz tilida yordam so‘rash va javob berish madaniyati, ijtimoiy kommunikatsiya normasi ko‘rsatiladi.

Talaba-ustoz muloqoti va feedback jarayoni:

Misol: O‘quvchi prezentatsiya qilgandan so‘ng ustoz: “Could you clarify your last point about renewable energy?” O‘quvchi javob beradi: “Yes, I meant that solar and wind energy are the most sustainable options.”

Tahlil:

Lingvistik jihatdan: savol-javob shakllari, “could you clarify” frazasi, aniq tushuntirishni talab qiladi.

Sintaktik jihatdan: sub’ekt + modal fe’l + predikat va ob’ekt tuzilmalari orqali interaktiv nutq rivojlantiriladi.

Lingvokulturologik jihatdan: akademik nutq, ilmiy savol-javob madaniyati va formal og‘zaki muloqot ko‘nikmalari mustahkamlanadi.

Interaktiv mashqlar va real hayot vaziyatlari: Misol: O‘quvchilar “Traveling Abroad” mavzusida interaktiv mashq bajaradi. “How do I get to the nearest metro station?” Javob: “Walk straight for two blocks, then turn left at the traffic lights.”

Tahlil:

Lingvistik jihatdan: yo‘naltirish frazalari, imperativ va modal konstruktsiyalar, joylashuvni ifodalash frazalari.

Sintaktik jihatdan: ko‘rsatma shakllari va murakkab jumlar orqali nutqni aniq va tushunarli qiluvchi tuzilmalar.

Lingvokulturologik jihatdan: transport va yo‘naltirish madaniyati, real hayotdagi og‘zaki muloqot ko‘nikmalari, pragmatik jihatdan tilni ishlatish.

Umumiy tahlil: KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA og‘zaki nutqni rivojlantirish jarayonida o‘quvchilar nafaqat grammatik va leksik jihatdan, balki lingvokulturologik, pragmatik va sintaktik jihatdan ham mukammal ko‘nikmalarni egallaydi. Rolli o‘yinlar, guruh muhokamalari, interaktiv mashqlar va real hayot vaziyatlarida savol-javob mashqlari og‘zaki nutqni mantiqan bog‘lash, odobli muloqot madaniyatini shakllantirish, shuningdek, shaxsiy va akademik kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

No	Mashq turi	Mavzu	Amaliy misol	Vazifa / Maqsad
1	Rolli o'yin	At the Coffee Shop	Mijoz: "Could I have a cappuccino with almond milk, please?" Barista: "Of course, would you like it hot or iced?"	Odobli so'rov va javobni mashq qilish, interaktiv nutqni rivojlantirish
2	Guruh prezentatsiyasi	Climate Change	O'quvchi: "We strongly believe that reducing carbon emissions is essential for future generations." Guruhdosh: "What specific measures can individuals take to reduce emissions?"	Murakkab jumla tuzish, global mavzuda fikr almashish
3	Savol-javob	At the Library	"Excuse me, could you tell me where the history section is?" Javob: "Sure, it's on the third floor next to the reading room."	Yo'naltirish so'zlari, odobli muloqotni mashq qilish
4	Muammoni hal qilish	Lost and Found	"I've lost my wallet, can you help me?" "Certainly, can you describe it for me?"	Yordam so'rash va tavsif berish ko'nikmalarini rivojlantirish
5	Talaba-ustoz muloqoti	Academic Presentation	Ustoz: "Could you clarify your last point about renewable energy?" O'quvchi: "Yes, I meant that solar and wind energy are the most sustainable options."	Akademik savol-javob, tushuntirish va aniqlik kiritish
6	Interaktiv mashq	Traveling Abroad	"How do I get to the nearest metro station?" "Walk straight for two blocks, then turn left at the traffic lights."	Yo'naltirishni va real hayotdagi nutqni mashq qilish

XULOSA

Ushbu ishda kompetensiyaviy yondashuv asosida ingliz tilida kommunikativ (og'zaki) nutqni rivojlantirishning samarali metod va amaliy

mashqlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, og'zaki nutqni shakllantirishda real vaziyatlar, rolli o'yinlar, interaktiv muloqot va muammoni hal qilish mashqlari eng samarali vositalar hisoblanadi.

Amaliy mashqlar orqali o'quvchilar quyidagi ko'nikmalarni rivojlantirdi:

Lingvistik jihatdan: murakkab gaplarni tuzish, frazeologik birikmalarni to'g'ri ishlatish, talaffuz va intonatsiyani mustahkamlash.

Sintaktik jihatdan: so'z tartibi va gap tuzilishini aniqlash, savol-javob va dialoglarni mantiqan bog'lash.

Lingvokulturologik jihatdan: nutqni madaniyatga mos ravishda ishlatish, xushmuomala iboralarni kontekstga qarab qo'llash.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida: o'quvchilar mustaqil fikr yuritish, muloqotda faollik ko'rsatish va ijtimoiy vaziyatlarda og'zaki nutqni qo'llash qobiliyatini oshirdi.

Shuningdek, amaliy jarayonlarda interaktiv va real vaziyatlarga asoslangan mashqlar o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, tezkor javob berishga va tilni amaliy ishlatishga rag'batlantirdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida tuzilgan mashqlar nafaqat grammatika va leksikani o'rgatadi, balki og'zaki nutqni tabiiy va kontekstga mos ravishda rivojlantirish imkonini beradi.

Umuman olganda, bu metod o'quvchilarning og'zaki kommunikativ kompetensiyasini tizimli va samarali tarzda oshirishga xizmat qiladi va ingliz tili darslarining amaliy natijadorligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva, M. **Ingliz tilini o'qitish metodikasi**. Toshkent: O'zbekiston, 2019.
2. Xolmatov, S. **Og'zaki nutqni rivojlantirishning innovatsion usullari**. Toshkent: Ta'lim nashriyoti, 2020.
3. Karimova, N. **Til kompetensiyasini shakllantirish metodlari**. Toshkent: Fan, 2018.
4. Ismoilov, A. **Ingliz tilida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish**. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.